

2. Єпіфанов А. О., Мінченко М. В., Дадашев Б. А. Управління регіоном: навч. посіб. Суми: ДВНЗ УАБС НБУ, 2008. 361 с.
3. Керецман В. Ю. Державне регулювання регіонального розвитку: теоретичні аспекти: монографія. К.: Вид-во НАДУ, 2005. 188 с.
4. Лавров А. М., Сурнін В. С. Реформування економіки: регіональні аспекти. Економіка України. 2006. № 8. С. 45–51.
5. Лагутін В. Л. Державно-управлінські механізми підтримки інноваційної діяльності вищих навчальних закладів. Публічне управління та митне адміністрування (правонаступник наукового збірника «Вісник Академії митної служби України»). Серія: Державне управління: Збірник наукових праць. Дніпро: Вид-во УМСФ, 2017. Вип. 2 (17). С.111-115.
6. Регіональна політика та механізми її реалізації / укл. М. І. Долішній, С. М. Злупко, С. Н. Вовканич, та ін; за ред. М. І. Долішнього. Київ: Наук. думка, 2003. 503 с.
7. Черниш О. І. Ринок послуг: механізми державного управління в трансформаційній економіці: монографія / під заг. ред. В. В. Дорофійенка. Донецьк: Промо, 2005. 412 с.
8. Фреза Э. Фойсфен Людвиг, Тасса Беекен и др. Реструктуризация предприятий: направления, цели, средства (Германия). Проблемы теории и практики управления, 1997.
9. Щекин Г. В. Основы кадрового менеджмента: учебник. Кн. 4: Подбор, обучение и развитие персонала. 2-е изд., перераб. и доп. Киев: МЗУУП, 1993. 200 с.

УДК 351:332.1

А. П. Хряпинський, кандидат юридичних наук,
докторант навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

У статті проведено вдосконалення організаційного механізму державного регулювання територіального розвитку в Україні. Досліджено загальну структуру організаційного механізму державного регулювання територіального розвитку. Окреслено функції центральних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування стосовно забезпечення територіального розвитку. Визначено моделі взаємодії центральних органів виконавчої влади й органами місцевого самоврядування.

Ключові слова: територіальний розвиток, державне регулювання, організаційний механізм, центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування.

A. P. Hryapynskyy. The organizational mechanism of state regulation of territorial development in Ukraine

Problem setting. Transformational processes in social and economic development of Ukraine cause the objective necessity of improvement of state regulation of territorial development. The similar situation is caused by the need of development of territorial infrastructure of Ukraine that, accordingly, stimulates development of all spheres of economic activity. An essential role in state regulation of territorial development is played by the organizational mechanism which is many-sided and imperfect nowadays and needs modernization.

© А. П. Хряпинский, 2018

Recent research and publication analysis. The question of ensuring of the regional development in Ukraine was investigated by numerous scientists. However, the organizational mechanism of state regulation of territorial development needs improvement considering the current changes in economic and social situation of Ukraine.

Paper objective. The paper objective is improvement of the organizational mechanism of state regulation of territorial development in Ukraine.

Paper main body. The improvement of the organizational mechanism of state regulation of territorial development in Ukraine is carried out in the article. The general structure of the organizational mechanism of state regulation of territorial development is investigated. The functions of the central executive governments and local authorities are determined by territorial development ensuring. The models of interaction of the central governments with local authorities are allocated.

Conclusions of the research. The research of the general structure of the organizational mechanism of state regulation of territorial development allowed allocating the following components in it: central executive governments; local authorities. It is emphasized that the central executive governments are responsible for introduction of strategy of economic development of territories and their interrelation with the general strategic development of the country.

The functions of the central executive governments and local governments are determined by territorial development ensuring. It is noted that the following functions of local authorities are distinguished in this context: presence of the leading initiative in the course of formation and realization of policy of state regulation of territorial development; administration of the developed certain programs and projects of territorial development; formation of favorable conditions for the most effective application of all available territorial resources.

The models of interaction of the central executive governments and local authorities are defined. It is emphasized that nowadays Ukraine is in conditions of transformation of the first model of interaction of the central executive governments with local authorities to the second model which, in turn, is focused on not concentrated territorial regulation.

Key words: territorial development, state regulation, organizational mechanism, central executive governments, local authorities.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси у соціально-економічному розвитку України викликають об'єктивну необхідність вдосконалення державного регулювання територіального розвитку. Така ситуація спричинена потребою розвитку територіальної інфраструктури України, що, відповідно, стимулює розвиток усіх сфер господарської діяльності. Суттєву роль у державному регулюванні територіального розвитку відіграє організаційний механізм, який у нинішніх умовах є багатограним і недосконалим та потребує модернізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення регіонального розвитку в Україні досліджувалося численними вченими, зокрема: Б. Данилишин акцентує увагу на науково-інноваційному забезпеченні сталого економічного розвитку України [1], тоді як О. Коротич розглядає особливості державного управління регіональним розвитком України [3]. Проблеми регіональної економіки й управління висвітлено у монографії Г. Г. Фетисова й В. П. Орещина [5].

Однак, враховуючи поточні зміни у соціально-економічному становищі України, потребує вдосконалення організаційний механізм державного регулювання територіального розвитку.

Мета роботи – вдосконалення організаційного механізму державного регулювання територіального розвитку в Україні.

Визначена мета дослідження викликає об'єктивну необхідність вирішення відповідної низки завдань:

- дослідити загальну структуру організаційного механізму державного регулювання територіального розвитку;
- окреслити функції центральних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування стосовно забезпечення територіального розвитку;
- визначити моделі взаємодії центральних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Організаційний механізм державного регулювання територіального розвитку містить такі складові:

- центральні органи виконавчої влади;
- органи місцевого самоврядування.

Зокрема, центральні органи виконавчої влади є відповідальними за впровадження стратегій економічного розвитку територій та їх взаємозв'язок із загальним стратегічним розвитком країни з метою забезпечення максимально раціонального використання територіального потенціалу та загальнодержавних потреб. Також центральні органи виконавчої влади здійснюють регулювання міжрегіональних відносин та забезпечують сприятливі умови для реалізації програм територіального розвитку, до складу яких входить декілька регіонів, на загальнодержавному рівні.

До функцій центральних органів виконавчої влади у цьому контексті входять наступні (рис. 1) [2].

Рис. 1. Функції центральних органів виконавчої влади щодо забезпечення територіального розвитку

Що стосується функцій органів місцевого самоврядування, то їх відображено на рис. 2 [3].

Рис. 2. Функції органів місцевого самоврядування щодо забезпечення територіального розвитку

При цьому необхідно зазначити, що органи місцевого самоврядування традиційно відіграють три провідні ролі у забезпеченні територіального розвитку.

Перша із зазначених ролей передбачає присутності ініціативи керівного характеру у процесі формування та реалізації політики державного регулювання територіального розвитку. Зокрема, у межах цієї ролі проводиться моніторинг поточного стану соціально-економічного розвитку території, а також визначаються першочергові впливові фактори та окреслюються перспективи соціально-економічного розвитку території.

Друга роль передбачає адміністрування сформованих визначених програм та проєктів територіального розвитку з метою досягнення поставлених завдань, контролю процесу впровадження розроблених заходів та отримання передбаченого результату [4; 5].

Третя роль присвячена формуванню сприятливих умов для максимально ефективного застосування всіх наявних територіальних ресурсів.

Слід при цьому взяти до уваги, що саме органи місцевого самоврядування є головними ініціаторами формування програм територіального економічного розвитку через залучення фінансових ресурсів на загальнодержавному й місцевому рівні. Таким чином, органи місцевого самоврядування застосовують регулятивні функції з метою забезпечення територіального розвитку [1; 4].

При цьому необхідно взяти до уваги, що місцеві органи влади у цьому контексті відіграють ключову роль через:

- формування сприятливих умов для розвитку фізичної територіальної інфраструктури;
- забезпечення ефективного розвитку підприємництва й бізнесу у цілому;
- раціональне застосування об'єктів комунальної власності й ефективне використання ресурсів місцевих бюджетів як фінансового базису врядування на місцевому рівні;
- ефективне управління територіальним державним сектором економіки;
- інформаційне забезпечення бізнесових структур і територіальних громад відносно територіальних ресурсних можливостей, змін у змісті регулюючих функцій на загальнодержавному й місцевому рівнях, нові можливості, інновації тощо.

Необхідно у процесі аналізу організаційного механізму державного регулювання територіального розвитку виділяти як зовнішню, так і внутрішню складові. Зокрема, що стосується внутрішньої складової, то в її межах здійснюється аналіз зв'язку загальнодержавного й територіального розвитку у контексті розвитку регіонів, а також визначаються відповідні напрямки й встановлюються супутні показники [2; 5].

Якщо проаналізувати внутрішню складову організаційного механізму державного регулювання територіального розвитку у цілому, то вона забезпечує:

- визначення територіальної соціально-економічної політики, яка відповідає за соціально-економічну структуру держави й її регіонів;
- формування соціально-економічних програм розвитку й їх фінансове забезпечення;
- розвиток загальнонаціональної інфраструктури з фізичної, фінансової й юридичної точки зору.

При цьому центральні органи виконавчої влади забезпечують формування політико-економічних умов для державного регулювання територіального розвитку, що передбачає формування необхідної інфраструктури й загальнонаціонального клімату підприємницької діяльності.

Необхідно також звернути увагу на забезпечення взаємодії між центральними органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування у контексті державного регулювання територіального розвитку. При цьому виділяють такі моделі подібної взаємодії (табл. 1) [3].

**Моделі взаємодії центральних органів виконавчої влади
й органами місцевого самоврядування**

Модель взаємодії	Функції центральних органів виконавчої влади	Функції органів місцевого самоврядування
Перша модель	Формування загальнонаціональної державної політики територіального розвитку. Призначення територіальних органів управління. Контроль діяльності територіальних органів управління стосовно виконання рішень центральних органів виконавчої влади.	Реалізація державної політики територіального розвитку на рівні окремих територій. Відсутність ініціативи щодо створення власної моделі територіального розвитку.
Друга модель	Виокремлення ключових напрямків державної політики територіального розвитку. Вибіркове призначення регіональних органів управління. Контроль діяльності територіальних органів управління стосовно виконання рішень центральних органів виконавчої влади.	Розробка та реалізація державної політики територіального розвитку на основі принципів відповідної загальнодержавної політики. Відповідальність за впровадження державної політики територіального розвитку перед центральним урядом. Часткове призначення органів місцевого самоврядування центральним урядом та часткове їх обрання населенням визначеної території.
Третя модель	Координація дії органів місцевого самоврядування. Відповідність за впровадження програм територіального розвитку на загальнонаціональному рівні.	Закріплення влади й відповідальності органів місцевого самоврядування на конституційному рівні. Обрання органів місцевого самоврядування виключно населенням визначеної території.

Якщо розглянути особливості цих моделей більш детально, то перша з них орієнтована на забезпечення державної політики територіального розвитку з незначної роллю органів місцевого самоврядування.

У межах другої моделі взаємодії центральних органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування здійснюється територіальне управління неконцентрованого типу. Слід звернути увагу на те, що у цій ситуації центральні органи виконавчої влади частково призначають органи місцевого самоврядування, які є відповідальними за реалізацію державної політики територіального розвитку. При цьому органи місцевого самоврядування чинять суттєвий вплив на розробку й реалізацію державної політики територіального розвитку оскільки у даному випадку регіональна політика більше орієнтована на забезпечення потреб визначеної території. При цьому органи місцевого самоврядування залишаються відповідальними перед центральними органами виконавчої влади [2].

Що стосується третьої моделі взаємодії центральними органами виконавчої влади з органами місцевого самоврядування, то вона являє собою модель, в якій органи місцевого самоврядування мають конституційно закріплену владу й відповідальність та обираються виключно населенням визначеної території. Відповідно, влада у цій моделі зосереджена на рівні регіонів [1].

Слід звернути увагу на те, що у нинішніх умовах Україна знаходиться у стадії трансформації першої моделі взаємодії центральних органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування до другої моделі. При цьому розширюється перелік повноважень органів місцевого самоврядування, збільшується рівень їх самостійності у прийнятті рішень, що в остаточному випадку дозволить підвищити загальну ефективність державного регулювання територіального розвитку на рівні регіонів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Слід відзначити, що дослідження, представлене у межах даної роботи, уможливило зробити такі висновки.

1. Дослідження загальної структури організаційного механізму державного регулювання територіального розвитку дало змогу виділити у ній такі складові: центральні органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування. Підкреслено, що центральні органи виконавчої влади є відповідальними за впровадження стратегій економічного розвитку територій та їх взаємозв'язок із загальним стратегічним розвитком країни.

2. Окреслено функції центральних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування стосовно забезпечення територіального розвитку. Зазначено, що серед функцій органів місцевого самоврядування у цьому контексті виділяються наступні: присутності ініціативи керівного характеру у процесі формування та реалізації політики державного регулювання територіального розвитку; адміністрування сформованих визначених програм та проєктів територіального розвитку; формуванню сприятливих умов для максимально ефективного застосування всіх наявних територіальних ресурсів.

3. Визначено моделі взаємодії центральних органів виконавчої влади й органами місцевого самоврядування. Підкреслено, що у нинішніх умовах Україна знаходиться у стадії трансформації першої моделі взаємодії центральних органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування до другої моделі, яка орієнтована на територіальне управління неконцентрованого типу.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б. Науково-інноваційне забезпечення сталого економічного розвитку України. Економіка України. 2004. № 3. С. 4.
2. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег: пер. с англ. / Общ. ред. и предисл. А. Г. Милейковский, И. М. Осадчая. Москва: Прогресс, 1978. 494 с.
3. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України: монографія. Х.: Просвіта, 2006. 220 с.
4. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / за ред. З. С. Варналія. К.: Знання України, 2005. 498 с.
5. Фетисов Г. Г., Орешин В. П. Региональная экономика и управление. М.: ИНФРА-М, 2006. 416 с.